

تطبیق حقوق فرد متهم جرم زنا در فقه شیعه و حقوق ایران

(تاریخ دریافت ۱۳۹۷/۰۱/۲۰ ، تاریخ تصویب ۱۳۹۷/۰۲/۲۷)

سید محمد کیان

کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم شناسی دانشگاه علوم و تحقیقات مازندران

چکیده

جرم زنا در فقه اسلامی شیعی از جرایم مشمول حد می باشد. پس از انقلاب اسلامی سال ۱۳۵۷ در ایران ، حقوق ایران علی الخصوص حقوق جزایی بر مبنای فقه شیعه پایه ریزی شده است. در سالهای پس از انقلاب قوانین جزایی مربوط به حدود اسلامی و علی الخصوص جرم زنا مورد بازنگری قرار گرفت. در مقاله حاضر مقصود از حقوق فرد ، حقوق مرتکب در جرم زنا در مراحل کشف ، تعقیب ، تحقیق ، رسیدگی می باشد. در این مقاله با استفاده از روش مطالعه کتابخانه ای و در حدود قوانین جاری قانون مجازات اسلامی مصوب آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ و تجزیه و تحلیل حقوق فرد متهم به ارتکاب جرم زنا در فقه شیعه و حقوق قضایی ایران و تطبیق آنها ، بررسی ها نشان می دهد که مقنن در سال ۱۳۹۲ و قانون مجازات اسلامی و آیین دادرسی کیفری در سال ۱۳۹۲ را با مبانی و ضوابط فقه شیعه به طور کامل تطبیق داده است .

۳۳۵

بخش اول: کلیات

قانونگذار پیش از انقلاب اسلامی سال ۱۳۵۷ دو دوره قانونگذاری جزایی را پشت سر گذاشته است. اول قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۰۴ هجری شمسی (مواد ۱ تا ۱۶۹ مصوب ۱۳۰۴/۱۰/۲۳ و مواد ۱۷۰ تا ۲۸۰ مصوب ۱۳۰۴/۱۱/۷) و دوم قانون مجازات عمومی هجری شمسی ۱۳۵۲ و اصلاح ۱۳۰۴ (ساولانی / ۱۳۹۶ / ص ۳۳) . مقنن در سال ۱۳۰۴ و به تبع آن علی الرغم اصلاحات سال ۱۳۵۲ بطور اجمال مواردی را در بخش حدود به شرح ارجاع داده بود و در ماده ۲۰۷ قانون مجازات عمومی مقرر می داشت : « مرتکب لواط و زناى محصنه و زناى با محارم نسبی و زناى به عنف در صورتی که جنایت مطابق مقررات شرعیه ثابت شود اعدام می گردد و الا در محاکم عمومی محاکمه و مطابق مواد ذیل مجازات خواهد شد. » و با مراجعه به مواد ۲۰۸ تا ۲۱۴ همان قانون مشهود است که مجازاتهای به غیر از لواط و زناى محصنه و زناى با محارم نسبی و زناى به عنف در مواردی حتی غیر شرعی بوده است .

با توجه به اینکه پس از انقلاب اسلامی سال ۱۳۵۷ هجری شمسی در ایران ، از یک طرف حقوق ایران علی الخصوص حقوق جزایی بر مبنای « فقه شیعه » پایه ریزه شده است و در دوران قانونگذاری پس از انقلاب اسلامی به عنوان مبنا در نظر گرفته شده و از طرف دیگر حقوق فرد در فقه اسلامی- شیعی و حقوق قضایی از اهمیت ویژه ای برخوردار است ، تطبیق رعایت ضوابط ، قواعد و اصول مشخصی که برای هر فرد در ارتکاب جرایم جزایی و علی الخصوص در جرم زنا در فقه شیعه و حقوق ایران امری لازم بنظر می رسد . حرمت زنا در میان مسلمانان مورد اجماع است و همچنین همه مسلمانان بر مجازات آن اتفاق نظر دارند و می گویند در مورد شخص غیر محصن زانی یا زانیه باید به عنوان مجازات ۱۰۰ تازیانه جاری می گردد و شخص زانی یا زانیه اگر محصن باشند نیز مورد رجم واقع می شود . (رزمجو / ۱۳۷۴) در مواردی نیز قتل با شمشیر پیش بینی شده است . با سطره فقه شیعی بر « قانون جزایی » و « دادرسی کیفری » و با توجه به اینکه حقوق خاصی برای فرد متهم از زمان کشف جرم تا صدور حکم قطعی و اجرای آن در نظامهای حقوقی مختلف از جمله نظام حقوقی اسلام و حقوق ایران پذیرفته شده است ، بررسی هریک از موضوعات حقوق کیفری انعکاس یافته از « فقه شیعی » در قانون مجازات اسلامی ایران و آیین دادرسی کیفری و انطباق آن با حقوق فرد اجتناب ناپذیر است . باتوجه به اتخاذ « روش کتابخانه ای » در این مقاله با رجوع به منابع موجود ، ابتدا به بررسی جرم زنا و حقوق فرد متهم در فقه شیعی پرداخته و سپس با بررسی موارد موجود در ایران به

تطبیق آن با فقه شیعی خواهیم پرداخت. جرم زنا در کنار سایر جرایم حدی، جرایم حق الهی هستند که بین خدا و افراد جامعه است و تا زمانی که در علن و انذار عموم جامعه مرئی نشده است باید مستور بماند. برای نیل به تطبیق موضوع مقاله حاضر ابتدا باید تعریفی دقیق از حقوق فرد و جرم زنا داشته باشیم. بررسی جرم زنا در فقه شیعی و حقوق فرد در مانحن فیه آن نیازمند بررسی قرآن کریم، سنت پیامبر و سنت ائمه معصومین (ع) است که به تفصیل در هر بخش در مورد آن توضیح داده خواهد شد

بند اول: حقوق فرد متهم

منظور از حقوق فرد در این مقاله حقوق و اصولی کلی پذیرفته شده و مورد احترام در شرع و حقوق قضایی حین رسیدگی ماهوی یا شکلی و در تمام مراحل کشف، تعقیب، تحقیق، رسیدگی است و اجرای مجازات از موضوع مقاله حاضر خارج است و دلیل آن انحصار موضوع مقاله به حقوق فرد متهم است. چون پس از صدور حکم قطعی و در مرحله مجازات به مرتکب عنوان «متهم» اطلاق نمی شود بنابراین اجرای مجازات از موضوع مقاله خارج است. زنا در لغت نامه دهخدا به لغت حجاز مجامعت با زن بطور حرامی و در فرهنگ عمید هم بستر شدن مرد و زن به طور نامشروع. شهید اول در کتاب لمعه دمشقیه زنا را چنین تعریف کرده است: مرد عاقل و بالغ از روی علم و اختیار به اندازه سر آلت تناسلی خود را به اندازه فرج زنی که بر او حرام است نماید، بدون آنکه عقد نکاح و یا ملکیت و وطی به شبهه در میان باشد. (جمال الدین مکی عاملی / ۱۳۹۳ / ص ۱۹۹)

در ماده ۲۲۱ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ جرم زنا چنین تعریف شده است: «ماده ۲۲۱- زنا عبارت است از جماع مرد و زنی که علقه زوجیت بین آنها نبوده و از موارد وطی به شبهه نیز نباشد. تبصره ۱- جماع با دخول اندام تناسلی مرد به اندازه ختنه گاه در قُبُل یا دُبُر زن محقق می شود.»

بند دوم: حقوق فرد مرتکب جرم زنا در مرحله کشف جرم

پیرامون حقوق فرد مرتکب زنا در مرحله کشف جرم در متون فقهی اشاره ای نشده است. در آیات قرآن کریم مواردی در خصوص برخورد با جرم یا گناه دیگران و نحوه برخورد فقهی در برخی آیات و در برخی روایات از پیامبر اسلام (ص) و ائمه معصومین (ع) مواردی اشاره شده است. در ذیل آنها را بیان می کنیم:

خداوند در سوره حجرات آیه ۱۲ می فرماید:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا.....

ای کسانی که ایمان آورده اید، از گمان ها جدا بپرهیزید، زیرا که (پیروی) برخی از گمان ها)

گمان بدی که مخالف واقع باشد) گناه است و (چون معلوم نیست پس باید از همه پرهیز نمود و از عیوب و اسرار دیگران) تجسس و کاوش نکنید.... (۱۲) بنابراین آیه کتاب آسمانی قرآن که از منابع فقهی می باشد افراد جامعه و حاکمان از تجسس و گمان های بدون دلیل محکم در امور جامعه اسلامی منع شده اند. این حکم قرآن به طریق اولی در مورد جرایم مشمول حد که از جرایم حق الهی محسوب میشوند، قابل تسری است. دلیل این مهم این است که آیه اطلاق دارد و بر اساس این اطلاق شامل حکم جرایم منافی عفت حق الهی در خفاء و دور از انظار از جمله زنا هم می شود.

قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ نیز به تبعیت از این اصول در ماده ۱۰۲ (اصلاحی ۱۳۹۴/۳/۲۷) چنین اشعار می دارد: «انجام هرگونه تعقیب و تحقیق در جرم زنا و لواط و سایر جرائم منافی عفت ممنوع است و پرسش از هیچ فردی در این خصوص مجاز نیست، مگر در مواردی که جرم در مرئی و منظر عام واقع شود و یا دارای شاکی باشد که در این صورت، تعقیب و تحقیق فقط در محدوده شکایت و یا اوضاع و احوال مشهود توسط قاضی دادگاه انجام می شود.» از مفاد این ماده چنین بر می آید که تازمانی که جرم در مرئی و منظر عام واقع نشود، هیچ شخصی چه شخصیت حقوقی مقامات قضایی و چه اشخاص حقیقی به طریق اولی حق در خصوص پرسش و تفتیش پیرامون این موضوع را ندارند. تاکید قانونگذار بر الفاظ «زنا» و «لواط» در کنار لفظ «سایر جرائم منافی عفت» نیز موید همین مطلب است.

بند سوم: حقوق فرد متهم جرم زنا در مرحله کشف جرم در سنت پیامبر اسلام (ص) و ائمه معصومین (ع) و حقوق ایران

امام جعفر صادق (ع) در روایتی از قول رسول اکرم (ص) فرموده اند: «ای کسانی که با زبان اسلام آورده ولی ایمان در قلب هایتان پابرجا نشده است! مسلمانان را مذمت نکنید و در پی عیوب و امور پنهانی شان نباشید. پس هر کس امور پنهانی مسلمانان را پیگیری کند و آشکار سازد، خداوند امور پنهان و زشتی های او را آشکار خواهد ساخت، و هر کسی که خداوند امور پنهانی او را آشکار سازد رسوایش می کند هر چند کار زشت را در گوشه منزلش انجام داده باشد» امام صادق (ع) در روایت فرموده اند: «اگر کسی لغزش ها و گناهای او را که از مؤمنین با دو چشم خود دیده و یا با دو گوش خود شنیده است برای دیگران بازگو کند، مصداق این آیه است که می فرماید: «آنان که نقل و پخش کردن کار بد در میان مومنان را دوست دارند در آخرت برای شان عذابی دردناک است.» از مطالب فوق و از قرآن کریم و سنت پیامبر اسلام (ص) و ائمه معصومین (ع) چنین استنباط می

شود که در مطابق فقه شیعه چه دستگاه حکومتی و قضایی و چه اشخاص حقیقی جامعه حق سوال و تفتیش در مورد گناهان و جرایم و علی‌الخصوص جرایم منافی عفت و حق الله را ندارند. همچنین در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ و در ماده ماده ۲۴۱ مقنن چنین مقرر می‌دارد: «در صورت نبود ادله اثبات قانونی بر وقوع جرائم منافی عفت و انکار متهم هرگونه تحقیق و بازجویی جهت کشف امور پنهان و مستور از انظار ممنوع است. موارد احتمال ارتکاب با عنف، اکراه، آزار، ربایش یا اغفال یا مواردی که به موجب این قانون در حکم ارتکاب به عنف است از شمول این حکم مستثنی است.» این ماده نیز موید مطلب فوق است. علت مستثنی کردن عبارت «... موارد احتمال ارتکاب با عنف، اکراه، آزار، ربایش یا اغفال یا مواردی که به موجب این قانون در حکم ارتکاب به عنف است.» مصلحت اجتماعی و خروج عناوین فوق از عبارت «امور پنهان و مستور» از انظار در صدر ماده است.

بند چهارم: حقوق متهم در مورد قاعده قتل زانی و زانیه محصنه توسط شوهر زانیه در فقه شیعه و حقوق ایران

شریعت زناکار محصن را به رجم و زناکار غیر محصن را به تازیانه مجازات می‌نماید و مجازات رجم مجازات تلف‌کننده است و هدف از آن به هلاکت رساندن زانی و بازداشتن دیگران است، اما مجازات تازیانه تلف‌کننده نیست و هدف از آن تأدیپ زناکار و بازداشتن دیگران است. چون مجازات تلف‌کننده و از حدود است، زانی محصن مهدورالدم محسوب گردیده است. اگر شوهر با زن خود مردی را در حال زنا ببیند می‌تواند هر دو را بکشد و بر او گناهی نیست اما بر او قصاص واجب می‌شود مگر آنکه (برادعی خود) بینه اقامه کند یا (ولی دم) مقتول او را تصدیق کند. بنابراین آنچه که قتل زانی و زانیه محصن را مجاز شمرده است مهدورالدم بودن آنها است. اما این قاعده فقهی ضوابطی دارد که از حقوق متهم به زنا محسوب می‌شود. اول اینکه: قتل در فراش و اینکه شوهر با زن خود مردی را در حال زنا ببیند، باید اثبات شود. دوم اینکه در صورتی که در مرد اجنبی با همسرش در حال زنا نباشد حق قتل ندارد و متهم مهدورالدم محسوب نمی‌شود. با وجود اینکه این قاعده محل بحث می‌باشد ولی نکات مذکور می‌تواند از قتل‌های بی‌دلیل و بی‌قانونی جلوگیری کرده و بازدارنده باشد. ماده ۶۳۰ قانون مجازات اسلامی بخش تعزیرات مصوب ۱۳۷۵ مقرر می‌دارد: «ماده ۶۳۰ هر گاه مردی همسر خود را در حال زنا با مرد اجنبی مشاهده کند و علم به تمکین زن داشته باشد می‌تواند در همان حال آنان را به قتل برساند و در صورتی که زن مکره باشد فقط مرد را می‌تواند به قتل برساند. حکم ضرب و جرح در این مورد نیز مانند قتل است.» لفظ «در همان حال

آنان را به قتل برساند» محدود کردن اباحه قتل به زمان و مکان لحظه ارتکاب زنا است. مطرح کردن بحث اکراه در این ماده نیز برگرفته از حدیث رفع و فقه اسلامی شیعی است. همچنین بند ۳ ماده ۳۰۲ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ چنین مقرر می‌دارد: «زانی و زانیه در حال زنا نسبت به شوهر زانیه در غیر موارد اکراه و اضطرار به شرحی که در قانون مقرر است.» این بند تأکید موکد قانونگذار بر قاعده مطروحه است.

بند پنجم: حقوق فرد متهم جرم زنا در مرحله تعقیب

در متون فقهی تعقیب به جرم زنا و جهات آن بطور مشخص اشاره ای نشده است. جهات تعقیب اشاره شده در این بخش از مقاله تنها براساس منطق عقلی و موازین کلی حقوقی است که خلاف شرع نبوده و به نظر مرجع فقهی و جایگاه تفقه شورای نگهبان قانون اساسی خلاف شرع نمی‌باشد با این وجود مواردی بطور غیر مستقیم در متون صاحب نظران و علمای فقه شیعه یافت می‌شود. جهات تعقیب در صورتی محقق می‌شود که جرم ارتكابی به جامعه تسری یابد و در سه صورت اقرار یا شکایت بزه دیده و ادعای شهود که هر یک را در ذیل شرح می‌دهیم:

الف) تعقیب به جهت اقرار در فقه شیعه و حقوق ایران: صورت اول حالتی است که شخص با مراجعه به حاکم اقرار به ارتکاب جرم زنا کند. در این حالت از حقوق متهم به ارتکاب جرم زنا این است که بر حاکم (قاضی) لازم است که شخص مرتکب را در صورتی که بحث شکایت بزه دیده مطرح نباشد، توصیه به عدم اقرار و پوشاندن جرم کند. در تأیید قاعده فوق استناد می‌شود به دلیل خبر ماعز بن مالک انصاری است. چون مالک از چهار طرف [مرتب] به خدمت پیامبر آمد و عرض کرده یا رسول الله (ص) من مرتکب زنا شده‌ام. هر بار حضرت در گفته او تردید ایجاد کرده و می‌خواست او اقرار نکند و می‌فرمود شاید بوسیدیش. شاید وشگون گرفتتی. شاید نگاهش کردی.

مقنن در تبصره ۱ از ماده ۱۰۲ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ (اصلاحی ۳/۲۷/۱۳۹۴) مذکور چنین اشعار می‌دارد «در جرم زنا و لواط و سایر جرائم منافی عفت هرگاه شاکی وجود نداشته باشد و متهم بدو قصد اقرار داشته باشد، قاضی وی را توصیه به پوشاندن جرم و عدم اقرار میکند.» بنابراین مقنن به تبع آنچه که شارع مقدس در شرع اسلام و فقه شیعه بیان فرموده است در مرتبه بالاتری حتی در مورد اقرار شخص متهم، قاضی را موظف می‌کند تا وی را توصیه به پوشاندن جرم و عدم اقرار کند. تبصره مذکور با قاعده فقهی فوق کاملاً منطبق است.

ب) تعقیب به جهت شکایت بزه دیده در فقه شیعه و حقوق ایران: قطعاً شکایت بزه دیده و متضرر

از جرم از نظر فقهی از جهات شروع به تعقیب است. طرح موضوع در محکمه از موجبات رسیدگی می باشد. از حقوق متهم در این مورد این است که در صورت اتهام ناروا می تواند تقاضای مجازات حد قذف را از محکمه و قاضی بنماید. قاعده فقهی بدین شرح است: «اگر کسی بگوید من با فلان زن عقیفه [می تواند مرد باشد] زنا کردم، زنایی که مستوجب حد است در حق او ثابت نمی شود مگر اینکه این اقرار را چهار مرتبه تکرار کند بلکه در صورتی که بگوید: «من با او زنا کردم و آن زن نیز [می تواند مرد باشد] به واسطه زنا من زناکار است، بر او حد قذف ثابت می شود. این قاعده فقهی بصورت صریح در قانون مجازات اسلامی تقریر نشده است. اما از مفاد مواد ۲۴۵ و ۲۵۰ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ چنین استفاده می شود که از حقوق متهم به زنا مطالبه تقاضای اقامه حد قذف به شاکی در صورت عدم ثبوت جرم زنا است. ماده ۲۴۵ قانون مجازات اسلامی چنین اشعار می دارد: «قذف عبارت است از نسبت دادن زنا یا لواط به شخص دیگر هرچند مرده باشد.» همچنین مقنن در ماده ۲۵۰ از همین قانون مقرر می دارد: «حد قذف، هشتاد ضربه شلاق است.» همچنین مفهوم مخالف ماده ۲۵۴ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ تایید دیگری بر تبعیت قانونگذار از فقه شیعه و مطلب ارایه شده در این بند از مقاله است. مقنن در ماده مذکور چنین اشعار می دارد: «نسبت دادن زنا یا لواط به کسی که به خاطر همان زنا یا لواط محکوم به حد شده است، قبل از توبه مقذوف، مجازات ندارد.

ج) تعقیب به جهت ادعای شهود در فقه شیعه و حقوق ایران: شهود اگر ناظر وقوع جرم باشند، می توانند با ادعای ارتکاب جرم بوسیله شخص متهم به زنا و طرح آن در دادگاه و شهادت ادعای خود را اثبات کنند تا حد زنا جاری شود. در این مورد هم فقه شیعه و هم قانون ایران چه در قانون مجازات اسلامی و چه در آیین دادرسی کیفری ساکت است و بطور صریح بیان نشده ولی از فحوای آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ و از ماده ۱۰۲ (اصلاحی ۱۳۹۴/۳/۲۷) این قانون چنین بر می آید که در صورتی که جرم زنا مشهود و علنی باشد، این امر ممکن و قانونی است. مقنن در بخش بخش پایانی ماده مذکور چنین اشعار می دارد: «.... تعقیب و تحقیق فقط در محدوده شکایت و یا اوضاع و احوال مشهود توسط قاضی دادگاه انجام میشود.

بند ششم: حق متهم به جهت اقرار کمتر از ۴ مرتبه یا ادعای اجبار یا اکراه در فقه شیعه و حقوق ایران

زنا به وسیله اقرار اثبات می شود و در آن بلوغ و عقل ثو اختیار و قصد مقرر (اقرار کننده) شرط است. بنابراین اقرار کودک حتی اگر صغیر ممیز (نزدیک به بلوغ)، اقرار دیوانه در حال جنون، اقرار اکراه

شده، اقرار شخص مست و ساهی و غافل و خواب و مزاح کننده و امثال آن معتبر نیست. همچنین شهید ثانی دبر این نکته تاکید می کند: « اگر کسی به زنا اقرار کرد تا چهار بار نشده حد زنا برای او ثابت نمی شود.

طبق مطالب فقهی فوق مبین حمایت شارع مقدس از شخص مقرر در برابر اکراه و اجبار و همچنین ساهی و غافل و خواب و مزاح کننده و علی الخصوص محجورین در برابر مجازات و قانون شرع می باشد. قانونگذار در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ و در ماده ۱۶۹ اشعار می دارد: « اقراری که تحت اکراه، اجبار، شکنجه و یا اذیت و آزار روحی یا جسمی أخذ شود، فاقد ارزش و اعتبار است و دادگاه مکلف است از متهم تحقیق مجدد نماید. » همچنین در ماده ۲۳۲ نیز مقرر می دارد: « هرگاه مرد یا زنی کمتر از چهار بار اقرار به زنا نماید به سی و یک تا هفتاد و چهار ضربه شلاق تعزیری درجه شش محکوم می شود. حکم این ماده در مورد لواط، تفخیز و مساحقه نیز جاری است. » جایگزینی تعزیر بجای حد، بیانگر عدم اثبات حد است.

بند هفتم: حق متهم در رجوع از اقرار در فقه شیعه و حقوق ایران

اگر کسی به امری که موجب سنگسار و رجم است اقرار نماید و سپس انکار نماید رجم ساقط می شود و اگر به چیزی اقرار ننماید که موجب رجم نباشد با انکار ساقط نمی شود و نظر نزدیکتر به احتیاط آن است که قتل به رجم ملحق شود. بنابراین اگر به چیزی که موجب قتل است اقرار نماید سپس انکار کند حکم به قتل وی نمی شود. (خمینی / ۱۳۹۵ / ص ۵۹۰)

در حقوق ایران و در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ و در ماده ۱۷۳ مقنن اشعار می دارد انکار بعد از اقرار موجب سقوط مجازات نیست به جز در اقرار به جرمی که مجازات آن رجم یا حد قتل است که در این صورت در هر مرحله، ولو در حین اجراء، مجازات مزبور ساقط و به جای آن در زنا و لواط صد ضربه شلاق و در غیر آنها حبس تعزیری درجه پنج ثابت می گردد. « بنابراین حق مذکور در فقه که پیشتر به آن اشاره شد در قانون مجازات اسلامی تبلور یافته است.

بند هشتم: قاعده در اقرار در فقه شیعه و حقوق ایران

در فقه شیعه قاعده بر این است حد با ادعای هر آنچه صلاحیت شبهه واقع شدن در نظر مدعی را داشته باشد ساقط می شود. (خمینی / ۱۳۹۵ / ص ۵۸۷)

قانونگذار ایران در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ در ماده ۱۲۱ مقرر می دارد: « در جرائم موجب حد به استثنای محاربه، افساد فی الارض، سرقت و قذف، به صرف وجود شبهه یا تردید و بدون

نیاز به تحصیل دلیل، حسب مورد جرم یا شرط مذکور ثابت نمی‌شود. همچنین در ماده ۲۲۳ چنین اشعار می‌دارد: « هرگاه متهم به زنا، مدعی زوجیت یا وطی به شبهه باشد، ادعای وی بدون بینه یا سوگند پذیرفته می‌شود مگر آنکه خلاف آن با حجت شرعی لازم ثابت شود.

بند نهم: توبه پیش از اثبات جرم در فقه شیعه و حقوق ایران

خداوند در سوره نساء آیه ۱۶ می‌فرماید:

وَالَّذَانِ يَأْتِيَانَهَا مِنْكُمْ فَادُّوهُمَا فَإِنْ تَابَا وَأَصْلَحَا فَأَعْرِضُوا عَنْهُمَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ تَوَّابًا رَحِيمًا

و از میان شما، آن مردان و زنانی که (همسر ندارند، و) مرتکب آن کار (زشت) می‌شوند، آنها را آزار دهید (و حد بر آنان جاری ننمایید)! و اگر توبه کنند، (و خود را) اصلاح نمایند، (و به جبران گذشته پردازند)، از آنها درگذرید! زیرا خداوند، توبه پذیر و مهربان است.

اگر متهم قبل از شهادت بینه توبه کند حد او چه تازیانه باشد و چه سنگسار بنا به قول مشهور ساقط می‌شود، زیرا چه تازیانه و چه سنگسار در علت سقوط شریکند برخی گفته‌اند امام در عفو و اجرای حد بر او مخیر است. اگر کسی قبل از اقرار توبه کند به طریق اولی مجازاتش ساقط می‌شود (بن علی / ۱۳۹۴ / ص ۳۹ و ۴۰)

قانونگذار در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ و در ماده ۱۱۴ چنین مقرر نموده است: « در جرائم موجب حد به استثنای قذف و محاربه هرگاه متهم قبل از اثبات جرم، توبه کند و ندامت و اصلاح او برای قاضی محرز شود، حد از او ساقط می‌گردد.» به دلیل اینکه پس از اقرار یا اثبات با بینه عنوان « متهم » بز مرتکب اطلاق نمی‌شود از طرح مبحث اثر توبه پس از اقرار جرم به دلیل خارج بودن آن از موضوع مقاله خودداری می‌کنیم.

نتیجه گیری

علی‌الرغ نقایص و کاستی‌هایی که در قوانین جزایی پیش از انقلاب اسلامی ۱۳۵۷ هجری شمسی و پس از آن وجود داشته است. مقنن در قوانین جاری فعلی در موارد مطرح در ذیل قواعد فقهی مورد تاکید علما و صاحب نظران فقه شیعه که بر گرفته از آیات قرآن کریم و سنت پیامبر (ص) و ائمه معصومین (ع) می‌باشد را بطور دقیق، کامل و بی نقص تقریر و تنقیح نموده است.

اول: حقوق فرد متهم جرم زنا در مرحله کشف جرم مبنی بر رعایت حرمت و کرامت اشخاص و منع از عیب جویی و آشکار سازی امور پنهانی و علی‌الخصوص در مورد قاعده قتل زانی و زانیه محصنه توسط شوهر زانیه در مورد ضوابطی دارد که از حقوق متهم به زنا محسوب می‌شود، بدرستی

تقریر شده است شد. اول اینکه: قتل در فراش و اینکه شوهر با زن خود مردی را در حال زنا ببیند، باید اثبات شود. دوم اینکه در صورتی که در مرد اجنبی با همسرش در حال زنا نباشد حق قتل ندارد و متهم مهدورالدم محسوب نمی شود.

دوم: حقوق فرد متهم جرم زنا در مرحله تعقیب در حقوق ایران از جمله به جهت اقرار، شکایت بزه دیده، ادعای شهود کاملاً با اصول و قواعد فقه شیعی منطبق است.

سوم: از آنجا که در حقوق اسلامی و فقه شیعی بین مرحله تحقیقات مقدماتی و رسیدگی در دادگاه تفاوتی وجود ندارد و تفکیکی بین آنها وجود ندارد و تحقیقات مقدماتی و رسیدگی در دادگاه را یکجا و توسط قاضی انجام می شود، بنابراین این دو مرحله در مقاله حاضر یکجا تحلیل و بررسی شده است. حقوق فرد متهم جرم زنا در مرحله در مرحله تحقیق و رسیدگی در موارد حق متهم به جهت اقرار کمتر از ۴ مرتبه یا ادعای اجبار یا اکره، حق متهم در رجوع از اقرار، اعمال قاعده درأ (تدرأ الحدود بالشبهات)، توبه پیش از اثبات جرم کاملاً با فقه شیعه منطبق است.

در نهایت به این جمع بندی می رسیم که در حدود قوانین جاری قانون مجازات اسلامی و آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ و تجزیه و تحلیل حقوق فرد متهم به ارتکاب جرم زنا در فقه شیعه و حقوق قضایی ایران و تطبیق آنها، بررسی ها نشان می دهد که مقنن در سال قانون مجازات اسلامی و آیین دادرسی کیفری در سال ۱۳۹۲ را با مبانی و ضوابط فقه شیعه بطور کامل تطبیق داده است.

منابع و مأخذ

۱. علی زارعی. حدود از شرح لمعه (روضه البهیة). ترجمه انائب زاده تهران: خرسندی ۱۳۹۲
۲. جعفری لنگرودی محمد جعفر ترمینولوژی حقوق. گنج دانش ۱۳۹۶
۳. جمال الدین مکی عاملی. لمعه دمشقیه. ترجمه الطفی. جلد دوم. تهران: خرسندی ۱۳۹۳
۴. خمینی روح الله. تحریر الوسیله. مترجمین م موسوی بجنوردی. حسینی نیک تهران مجد ۱۳۹۵
۵. کلینی. محمد بن یعقوب. اصول کافی. ترجمه م آیت اللهی. جلد دوم، تهران: جهان آرا ۱۳۸۷
۶. نوربهاء شیری، زمینه حقوق جزای عمومی. چاپ دهم. تهران. میزان ۱۳۹۶
۷. خلیل زاده مراد قتل همسر و مرد اجنبی، آثار حقوقی و جزایی. پایان نامه کارشناسی ارشد جزا و جرم شناسی دانشکده حقوق دانشگاه تهران مرکزی ۱۳۸۲
۸. گرجی اسد. زنا و اعمال منافی عفت (در حقوق موضوعه و مذاهب اربعه). پایان نامه کارشناسی ارشد جزا و جرم شناسی T دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران ۱۳۹۰

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

پروفیسر شگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی